

DZIENNIK URZĘDOWY

MINISTRA FINANSÓW

Warszawa, dnia 7 sierpnia 2019 r.

Poz. 83

KOMUNIKAT

MINISTRA FINANSÓW¹⁾

z dnia 1 sierpnia 2019 r.

w sprawie ogłoszenia uchwały Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie przyjęcia stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami

Ogłasza się uchwałę nr 9/2019 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami, stanowiącą załącznik do komunikatu.

Minister Finansów: M. Banaś

¹⁾ Minister Finansów kieruje działem administracji rządowej – finanse publiczne, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Finansów (Dz. U. poz. 1059).

Uchwała Nr 9/2019
Komitetu Standardów Rachunkowości
z dnia 9 lipca 2019 r.

w sprawie przyjęcia stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości
w sprawie rozrachunków z kontrahentami

Na podstawie § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2001 r. w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 749 i 1765) oraz § 5 ust. 14 i § 6 ust. 2 wewnętrznego regulaminu działania Komitetu Standardów Rachunkowości, uchwała się, co następuje:

§ 1.

1. Komitet przyjmuje stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
2. Stanowisko, o którym mowa w ust. 1, wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Ministra Finansów oraz ma zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy rozpoczynający się od 1 stycznia 2019 r., z możliwością jego wcześniejszego zastosowania.
3. W razie potrzeby doprowadzenia do porównywalności danych za rok ubiegły stosuje się KSR Nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”.

§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Zastępca Przewodniczącej
Komitetu Standardów Rachunkowości
Agnieszka Stachniak

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
dr Teresa Cebrowska

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Katarzyna Dębska

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
dr Zdzisław Fedak

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
prof. dr hab. Jerzy Gierusz

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
dr hab. Radosław Ignatowski

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Małgorzata Kosiorek

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Elżbieta Kowalska

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Krzysztof Kruszewski

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
dr Ernest Podgórski

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Teresa Schubert

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Izabela Sykulska

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
Bogusława Toma

Członek
Komitetu Standardów Rachunkowości
dr Katarzyna Trzpioła

Załącznik do uchwały Nr 9/2019
Komitetu Standardów Rachunkowości
z dnia 9 lipca 2019 r.

Stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami

1. Cel Stanowiska

Celem Stanowiska jest:

- a) uściślenie zasad ujmowania i wyceny rozrachunków z kontrahentami,
 - b) uszczegółowienie zasad przeliczania rozrachunków w walutach obcych na walutę polską,
 - c) wyjaśnienie wątpliwości, w zakresie relacji pomiędzy definicjami należności i zobowiązań, dotyczących kontrahentów a aktywami finansowymi i zobowiązaniami finansowymi,
- w świetle przepisów ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁾ (dalej „ustawa”).

2. Zakres Stanowiska

Stanowisko obejmuje zasady ujmowania, wyceny, prezentacji oraz inwentaryzacji rozrachunków z kontrahentami, zwanych inaczej „rozrachunkami handlowymi”, w jednostkach, które sporządzają sprawozdania finansowe na podstawie Załącznika nr 1, 4, 5 lub 6 do ustawy.

Stanowisko nie odnosi się do kwestii podatkowych, za wyjątkiem sytuacji, gdy postanowienia prawa podatkowego wpływają na wartość rozrachunków z kontrahentami ujętych w księgach rachunkowych jednostki. W szczególności Stanowisko nie wyjaśnia zasad przeliczania rozrachunków w walutach obcych dla celów podatku dochodowego i podatku VAT.

Załącznik do Stanowiska ma za zadanie zilustrować na przykładach wybrane zagadnienia prezentowane w Stanowisku i nie stanowi jego integralnej części.

3. Definicje

Stosowane w Stanowisku pojęcia oznaczają:

- a) **transakcja handlowa** – umowa, o której mowa w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych²⁾ (dalej ustawa o terminach zapłaty), której przedmiotem jest odpłatna dostawa dobra lub odpłatne świadczenie usługi, jeżeli strony (przedsiębiorcy, podmioty publiczne, osoby wykonujące wolny zawód) zawierają ją w związku z wykonywaną działalnością.
- b) **transakcja zakupu-sprzedaży** – transakcja handlowa lub inna umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa dobra lub odpłatne świadczenie usługi, przy czym jedną ze stron umowy jest osoba fizyczna lub inny podmiot niewymieniony w ustawie o terminach zapłaty.
- c) **dobro** – materiał, wyrób, półprodukt, towar, składnik wartości niematerialnych i prawnych, składnik rzeczowych aktywów trwałych.
- d) **kontrahent** – jedna ze stron transakcji zakupu-sprzedaży, odpowiednio nabywca (odbiorca) lub sprzedawca (dostawca).
- e) **rozrachunki z kontrahentami** – należności i zobowiązania jednostki, powstałe w wyniku zawarcia przez nią transakcji zakupu-sprzedaży.

Obejmują one długo- i krótkoterminowe bezsporne należności i zobowiązania z tytułu:

- i. dostaw materiałów, wyrobów, półproduktów, towarów i usług (określane często w praktyce jako *rozrachunki z odbiorcami i dostawcami*),

¹⁾ Dz.U., tj. z 2019 r., poz. 351.

²⁾ Dz.U., tj. z 2019 r., poz. 118.

- ii. zakupu/sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych – klasyfikowane jako *inne/pozostałe rozrachunki*,
oraz sporne należności i zobowiązania z powyższych tytułów – w przypadku, gdy kontrahent kwestionuje ich całość lub część.
- f) **wartość nominalna rozrachunków z kontrahentami (należności/zobowiązania)** – uzgodniona lub wymagana przepisami prawa kwota środków pieniężnych w walucie polskiej lub w walucie obcej, która ma zostać przekazana pomiędzy stronami transakcji zakupu-sprzedaży w określonym czasie. Wartość nominalna nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich, jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).
- g) **kwota wymaganej/wymagająca zapłaty** – wartość należności/zobowiązania ustalona na dzień ich rozliczenia lub na dzień bilansowy, jako:
- wartość należności/zobowiązania na dzień początkowego ujęcia w księgach rachunkowych (wartość nominalna),
 - minus otrzymane do dnia rozliczenia/dnia bilansowego spłaty (raty na poczet spłaty zobowiązania), przedpłaty wniesione przez kontrahentów, przyznane kontrahentom zmniejszenia ceny (w formie różnych rodzajów rabatów, uznanych reklamacji),
 - plus naliczone na dzień rozliczenia/dzień bilansowy: odsetki (umowne, ustawowe, za opóźnienie w zapłacie), kary umowne, zasądzone koszty postępowania sądowego.
- Kwota wymaganej/wymagająca zapłaty nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich, jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).
- h) **odsetki** – wynagrodzenie za korzystanie przez kontrahenta z kapitału jednostki przez określony czas lub rekompensata za opóźnienie płatności ze strony kontrahenta (odsetki za opóźnienie). Ich wysokość jest ustalana jako procent należności powstałej w wyniku zawarcia przez kontrahentów transakcji zakupu-sprzedaży (należność/wierzytelność główna).
- Prawo żądania od kontrahenta odsetek może wynikać z czynności prawnej (np. zawartej umowy), przepisów prawa, orzeczenia sądu, decyzji organu (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (dalej k.c.), art. 359)³⁾.
- i) **kara umowna** – określona suma, której zapłatę można zastrzec w umowie jako formę naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego; zasady stosowania kary umownej określają przepisy k.c. (art. 483–485).
- j) **kurs waluty obcej** – cena jednostki waluty obcej wyrażona liczbą jednostek waluty polskiej lub waluty obcej innej niż waluta transakcji.
- k) **kurs waluty obcej faktycznie zastosowany** – kurs waluty obcej, za pomocą którego nastąpiło przeliczenie na walutę polską waluty obcej (przewalutowanie) w przypadku: (a) jej kupna lub sprzedaży oraz (b) zapłaty należności lub zobowiązania. Może być to **kurs kupna** lub **kurs sprzedaży** waluty obcej zastosowany dla danej transakcji przez: (i) bank (w tym indywidualnie wynegocjowany przez jednostkę z bankiem), (ii) kantor (w tym kantor internetowy).
- l) **kompensata (potrącenie)** – forma regulowania wzajemnych należności i zobowiązań, której warunki określa art. 498–505 k.c. (kompensata jednostronna, ustawowa) lub umowa stron transakcji zakupu-sprzedaży (kompensata umowna) (art. 353¹ k.c.).
- m) **zmniejszenie ceny (rabat)** – procentowe lub kwotowe obniżenie ceny za dostarczane dobra lub świadczoną usługę przyznawane: (a) za spełnienie przez kontrahenta określonych warunków w momencie sprzedaży lub po jej dokonaniu (np. za kupno określonej ilości dóbr lub usług, zwiększenie wolumenu zakupów, zwiększenie asortymentu zakupów, dokonanie zakupów w określonym czasie, lojalność wobec dostawcy, poniesienie kosztów przygotowania wyrobów gotowych do dalszej sprzedaży, poniesienie kosztów napraw gwarancyjnych w imieniu gwaranta), (b) jako rekompensata za niższą jakość sprzedanych dóbr i usług, uznane reklamacje.

³⁾ Dz.U., tj. z 2018 r., poz. 1025, z późn. zm.

Najczęściej stosowanymi w obrocie gospodarczym formami zmniejszeń ceny (rabatu) są:

- i. *opust* – obniżenie ceny sprzedaży stosowane wobec odbiorców,
 - ii. *skonto* – procentowe obniżenie ceny sprzedaży udzielane za natychmiastową płatność lub jej dokonanie przed ustalonym terminem,
 - iii. *bonifikata* – obniżenie ceny sprzedaży przyznawane zazwyczaj z powodu gorszej jakości przekazanych dóbr lub wykonanych usług, ubytków naturalnych, warunków dostawy. Bonifikata może być przyznana na życzenie kupującego (odbiorcy) – przez złożoną reklamację lub z inicjatywy sprzedawcy (dostawcy).
- n) **przedpłata na dostawę dóbr i usług** (dalej przedpłata) – **określona kwota środków pieniężnych** przekazana sprzedawcy przez nabywcę na poczet dostawy dobra lub usługi, która zostanie wykonana w przyszłości. Przedpłata może przyjąć formę **zaliczki** lub **zadatku**. Zaliczka jest traktowana jako częściowa zapłata ceny świadczenia wynikającego z umowy pomiędzy kontrahentami, zanim zostanie ono zrealizowane. W momencie realizacji umowy zaliczka zostaje zaliczona na poczet ceny dobra lub usługi. Natomiast w przypadku rozwiązania umowy podlega zwrotowi kontrahentowi, który ją wpłacił. Z kolei zadatek (regulowany art. 394 i 395 k.c.) służy przede wszystkim zabezpieczeniu wykonania umowy przez strony transakcji i w przypadku niewywiązania się z umowy przez jedną ze stron – co do zasady – podlega przypadkowi na rzecz drugiej strony.

4. Rozrachunki z kontrahentami a aktywa finansowe i zobowiązania finansowe

Podstawową kwestią, która wpływa na sposób ujęcia, wyceny i prezentacji w sprawozdaniu finansowym rozrachunków z kontrahentami jest przyjęta w ustawie relacja pomiędzy tymi kategoriami majątkowymi a aktywami finansowymi i zobowiązaniami finansowymi.

Należności i zobowiązania od/wobec kontrahentów, w szczególności, gdy ich rozliczenie ma nastąpić w środkach pieniężnych, można interpretować odpowiednio jako: *wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów finansowych* i *zobowiązanie jednostki do wydania aktywów finansowych*. Zatem, należności od kontrahentów spełniają definicję aktywów finansowych (art. 3 ust. 1 pkt 24 ustawy), natomiast zobowiązania wobec kontrahentów – definicję zobowiązań finansowych (art. 3 ust. 1 pkt 27 ustawy).

Rozrachunki z kontrahentami są traktowane przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) jako aktywa finansowe i zobowiązania finansowe. Jednakże, mając na uwadze, że:

- a) rozrachunki z kontrahentami powstają w wyniku działalności operacyjnej jednostki i mają zazwyczaj charakter krótkoterminowy,
- b) celem powstania należności od kontrahentów – w odróżnieniu od inwestycji – nie jest osiągnięcie przez jednostkę korzyści ekonomicznych, wynikających z przyrostu ich wartości lub w postaci innych dodatkowych pożytków,
- c) celem powstania zobowiązań wobec kontrahentów – w odróżnieniu od zobowiązań finansowych – nie jest pozyskanie przez jednostkę finansowania zewnętrznego,

ustawa przewiduje:

- a) klasyfikowanie rozrachunków z kontrahentami odrębnie od aktywów finansowych i zobowiązań finansowych, a w konsekwencji również ich odrębną prezentację w sprawozdaniu finansowym,
- b) wycenę bilansową rozrachunków z kontrahentami wyłącznie w kwocie wymaganej/wymagającej zapłaty (podczas, gdy do wyceny aktywów finansowych i zobowiązań finansowych jednostka może zastosować również inne zasady wyceny, wskazane w ustawie).

5. Wycena rozrachunków z kontrahentami na dzień ich ujęcia w księgach rachunkowych

Rozrachunki w walucie polskiej

Zgodnie z art. 28 ust. 11 pkt 2 ustawy, powstałe rozrachunki z kontrahentami (należności i zobowiązania) jednostka ujmuje w księgach rachunkowych w ich **wartości nominalnej**.

Wartość nominalna wynika z dokumentu potwierdzającego powstanie należności lub zobowiązania, wystawionego przez sprzedawcę lub jego kontrahenta. Jest to np. faktura, paragon, rachunek, nota

księgową. W przypadku transakcji handlowych, dokumentowanych fakturą, odpowiada ona kwocie brutto wskazanej na fakturze, to jest wartości sprzedaży netto (która może zawierać również obciążenia publicznoprawne, takie jak akcyza, cło) powiększonej o podatek od towarów i usług – VAT (por. przykład nr 1A).

Wartość nominalna rozrachunków z kontrahentami może również nie uwzględniać podatku VAT. Ma to miejsce np. w przypadku, gdy świadczenie będące przedmiotem transakcji podlega zwolnieniu z podatku VAT (np. usługi finansowe) lub sprzedawca jest podmiotowo zwolniony z VAT.

Innym przykładem, kiedy wartość rozrachunków (zarówno należności jak i zobowiązań) odpowiada wartości (cenie) świadczenia, może być wynikający z przepisów prawa podatkowego⁴⁾ obowiązek zastosowania przy danej transakcji handlowej tzw. „mechanizmu odwrotnego obciążenia”. Wówczas obowiązek naliczenia i rozliczenia VAT należnego spoczywa na nabywcy dobra lub usługi, a nie na sprzedawcy. W konsekwencji sprzedawca nie ujmuje kwoty podatku VAT na wystawionej przez siebie fakturze. (por. przykład nr 1B).

Rozrachunki w walucie obcej

W przypadku należności lub zobowiązań w walutach obcych jednostka dokonuje ich przeliczenia na walutę polską pod datą ich ujęcia w księgach rachunkowych. Do przeliczenia jednostka stosuje, zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski (dalej NBP) z dnia poprzedzającego dzień przeprowadzenia transakcji zakupu-sprzedaży (jest to de facto kurs z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania transakcji).

6. Wycena rozrachunków z kontrahentami na dzień bilansowy

Rozrachunki w walucie polskiej

Na dzień bilansowy jednostka wycenia rozrachunki z kontrahentami:

- a) należności – w **kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności** (ustawa, art. 28 ust. 1 pkt 7),
- b) zobowiązania – w **kwocie wymagającej zapłaty**⁵⁾ (ustawa, art. 28 ust. 1 pkt 8).

Wycena na dzień bilansowy należności od kontrahentów z zachowaniem zasady ostrożności oznacza konieczność zweryfikowania, czy ustalona na dzień bilansowy kwota wymaganej zapłaty, odpowiada na ten dzień realnej wartości należności, tj. wartości możliwej do odzyskania (wartość odzyskiwalna). W przypadku, gdy wartość należności możliwa do odzyskania na dzień bilansowy jest niższa od kwoty wymaganej zapłaty, jednostka odpowiednio obniża jej wartość przez dokonanie odpisu aktualizującego wartość należności.

Odpis aktualizujący wartość należności obciąża odpowiednio pozostałe koszty operacyjne lub koszty finansowe. Przy ustalaniu wartości odzyskiwalnej należności od kontrahentów i wysokości ewentualnego odpisu aktualizującego jednostka stosuje przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia KSR Nr 4 Utrata wartości aktywów.

Rozrachunki w walucie obcej

Na dzień bilansowy jednostka ustala kwotę wymaganej zapłaty rozrachunków z kontrahentami w walucie obcej w sposób analogiczny, jak rozrachunków w walucie polskiej. Następnie, kwotę wymaganej zapłaty w walucie obcej przelicza na walutę polską, stosując, zgodnie z art. 30 ust. 1 pkt. 1 ustawy, obowiązujący na dzień bilansowy średni kurs ogłoszony dla danej waluty przez NBP.

Zazwyczaj kurs waluty obcej zastosowany do przeliczenia rozrachunków z kontrahentami w walutach obcych na walutę polską na moment ujęcia ich w księgach rachunkowych różni się od kursu waluty obcej zastosowanego do ich wyceny na dzień bilansowy. W konsekwencji powstają różnice kursowe:

⁴⁾ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz.U. tj. z 2018 r., poz. 2174 z późn. zm., art. 17 ust. 1, pkt 3, 4, 5, 7 i pkt 8.

⁵⁾ W dalszej części Stanowiska, określenie „kwota wymaganej zapłaty” będzie stosowane zarówno do należności, jak i zobowiązań.

- a) dodatnie:
- dla należności – gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest wyższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
 - dla zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest niższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych,
- b) ujemne:
- dla należności – gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest niższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
 - dla zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest wyższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych.

Jednostka ujmuje różnice kursowe w księgach rachunkowych jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza je do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych. Jednocześnie odpowiednio koryguje wartość rozrachunków z kontrahentami. Nie kompensuje się różnic kursowych dodatnich z ujemnymi w ewidencji księgowej.

Jeżeli jednostka dokonała odpisu aktualizującego wartość należności od kontrahenta w walucie obcej, wówczas na dzień bilansowy przelicza odpis aktualizujący na walutę polską według tego samego kursu, po jakim przeliczyła należność, tj. po kursie średnim NBP dla danej waluty obcej obowiązującym na dzień bilansowy.

6.1. Przedpłaty na dostawę dóbr i świadczenie usług

Rozrachunki w walucie polskiej

Otrzymanie przedpłaty sprzedawca ujmuje w księgach rachunkowych jako zobowiązanie wobec odbiorcy, równe kwocie środków pieniężnych faktycznie otrzymanych, która obejmuje:

- a) część wartości (ceny) świadczenia do wykonania przez sprzedawcę (dostawcę) oraz kwotę obciążeń publicznoprawnych związanych ze świadczeniem (podatek VAT), a
- b) w przypadku, gdy świadczenie jest przedmiotowo zwolnione z obciążeń publicznoprawnych (np. usługi finansowe) lub sprzedawca jest zwolniony z obciążeń publicznoprawnych (zwolnienie podmiotowe) – jedynie część wartości (ceny) świadczenia do wykonania przez sprzedawcę.

W zależności od rozwiązań przyjętych przez sprzedawcę w zasadach (polityce) rachunkowości, otrzymana przedpłata – w kwocie netto (bez obciążeń publicznoprawnych) może być również ujęta w księgach rachunkowych jako rozliczenia międzyokresowe przychodów (por. przykład nr 2).

Przekazanie przedpłaty odbiorca ujmuje w księgach rachunkowych jako należność od sprzedawcy, równą kwocie środków pieniężnych faktycznie przekazanych sprzedawcy i obejmującą – jak to opisano w punktach a) i b) powyżej – część wartości (ceny) świadczenia, które ma być wykonane przez sprzedawcę oraz kwotę obciążeń publicznoprawnych związanych ze świadczeniem bądź jedynie część wartości (ceny) przyszłego świadczenia (por. przykład nr 2).

Rodzaj dowodu księgowego dokumentującego otrzymanie/przekazanie przedpłaty w praktyce determinują przepisy prawa podatkowego. Może być to np. faktura zaliczkowa, paragon fiskalny, rachunek, wyciąg bankowy, dokument potwierdzający przyjęcie gotówki do kasy.

Rozrachunki w walucie obcej

Zobowiązanie wobec odbiorcy z tytułu **przedpłaty otrzymanej w walucie obcej**, na dzień ujęcia w księgach rachunkowych sprzedawca przelicza na walutę polską odpowiednio po kursie:

- a) średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień wpływu przedpłaty – jeżeli wpłynęła ona na rachunek bankowy sprzedawcy prowadzony w walucie obcej lub została wpłacona do kasy walutowej,
- b) kupna waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek sprzedawcy – jeżeli przedpłata w walucie obcej wpłynęła na rachunek bankowy sprzedawcy w walucie krajowej (jednostka sprzedała walutę obcą bankowi) (por. przykład nr 3).

Należność od sprzedawcy z tytułu **przekazanej** mu **przedpłaty** w walucie obcej, na dzień ujęcia w księgach rachunkowych odbiorca przelicza na walutę polską odpowiednio po:

- a) kursie:
 - i. ustalonym zgodnie z przyjętą przez jednostkę metodą wyceny rozchodu waluty z rachunku bankowego w walucie obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1–3), lub
 - ii. średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień przekazania przedpłaty,w zależności od rozwiązań przyjętych przez odbiorcę w zasadach (polityce) rachunkowości – jeżeli przedpłata została przekazana z rachunku bankowego jednostki w walucie obcej,
- b) kursie:
 - i. ustalonym zgodnie z przyjętą przez jednostkę metodą wyceny rozchodu waluty z kasy walutowej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1–3), lub
 - ii. średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień przekazania przedpłaty,w zależności od rozwiązań przyjętych przez odbiorcę w zasadach (polityce) rachunkowości – jeżeli przedpłata została przekazana z kasy walutowej,
- c) kursie sprzedaży waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek jednostki – jeżeli przedpłata w walucie obcej została przekazana z rachunku bankowego jednostki w walucie polskiej (jednostka zakupiła walutę obcą w banku).

Należności od sprzedawcy z tytułu **przekazanej** mu **przedpłaty** w walucie obcej na poczet pozyskania składnika rzeczowych aktywów trwałych – zgodnie z KSR 11 Środki trwałe (pkt. 6.18) – odbiorca nie przelicza ponownie na walutę polską ani na dzień bilansowy, ani na dzień przeprowadzenia transakcji zakupu-sprzedaży, na poczet której nastąpiła przedpłata.

Zasadę tę stosuje się również – per analogiam – do:

- a) należności z tytułu **przekazanych przedpłat** w walucie obcej na poczet pozyskania składnika wartości niematerialnej i prawnej, składnika zapasów oraz wykonania usług,
- b) zobowiązań wobec odbiorcy z tytułu **przedpłat otrzymanych** w walucie obcej na poczet wykonania wymienionych powyżej świadczeń.

6.2. Zmniejszenia ceny (rabaty)

Rozrachunki w walucie polskiej

Z punktu widzenia momentu ujęcia rabatów w księgach rachunkowych i tym samym ich wpływu na wartość rozrachunków z kontrahentami, dzielą się one na:

- a) **rabaty transakcyjne** – udzielane odbiorcy w momencie sprzedaży dóbr lub usług.

Korygują one „na bieżąco” cenę sprzedaży/zakupu i są uwzględniane w dokumencie pierwotnym (fakturze, paragonie, rachunku) wystawianym w związku z transakcją. Zarówno sprzedawca, jak i nabywca wprowadzają do ksiąg rachunkowych należności i zobowiązania z tytułu sprzedaży dobra lub usługi już pomniejszone o przyznany rabat.
- b) **rabaty potransakcyjne** – udzielane odbiorcy po spełnieniu przez niego określonych warunków (np. zakup w danym okresie ustalonej minimalnej liczby dóbr lub usług) lub zaistnieniu określonych okoliczności (np. uszkodzenie dóbr w transporcie, uznanie złożonej przez odbiorcę reklamacji).

Przyznanie tego rodzaju rabatu sprzedawca dokumentuje dowodem korygującym i zmniejsza początkową wartość należności lub zobowiązania w swoich księgach rachunkowych. Przyznanie rabatu potransakcyjnego może również powodować powstanie:

 - u sprzedawcy – zobowiązania wobec nabywcy,
 - u nabywcy – należności od dostawcy,

gdy pierwotna należność/zobowiązanie zostały już spłacone.
- c) **prerabaty** (określane też mianem „premi z góry”) – udzielane odbiorcy przed spełnieniem przez niego określonych warunków, które uzasadniają przyznanie rabatu. Sprzedawca udziela wstępnego rabatu już przy pierwszych zakupach dokonanych w danym okresie rozliczeniowym (np. miesiącu, kwartale,

półroczu), zanim jeszcze ilość lub wartość nabytych przez odbiorcę dóbr lub usług osiągnie uzgodnioną w umowie minimalną wielkość dla danego okresu rozliczeniowego. Umowa zakupu-sprzedaży określa również terminy, w których następuje rozliczenie rabatu, tj. porównanie ilości lub wartości faktycznie dokonanych przez odbiorcę zakupów z ich minimalną wielkością warunkującą przyznanie rabatu. W przypadku, gdy kontrahentowi nie udało się osiągnąć minimalnej wielkości zakupów, kwota otrzymanego rabatu (lub jej część) podlega zwrotowi sprzedawcy.

Sprzedawca dokumentuje każdą sprzedaż dóbr lub usług w okresie rozliczeniowym. Jeżeli sprzedawca i nabywca mają podstawę oczekiwać, że umowne warunki uprawniające do przyznania prerabatu zostaną spełnione (może to wynikać np. z postanowień umowy lub doświadczeń z dotychczasowej współpracy), określają wielkość prerabatu przypadającego na daną transakcję i na tej podstawie na bieżąco korygują wartość rozrachunków. Dokument potwierdzający przyznanie rabatu (dokument korygujący) sprzedawca wystawia w dniu rozliczenia udzielonego rabatu. Dopiero wówczas posiada informację, czy odbiorca spełnił warunki przyznania rabatu (por. przykład nr 4).

Ostateczne rozliczenie rabatu potransakcyjnego lub prerabatu z tytułu dokonanych w danym roku obrotowym transakcji zakupu-sprzedaży objętych rabatem może nastąpić po dniu bilansowym. Wówczas, ujęcie w księgach rachunkowych rozliczenia rabatu będzie zależać od tego, czy nastąpiło ono:

- a) przed sporządzeniem sprawozdania finansowego – jednostka skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, w którym przeprowadziła transakcje zakupu-sprzedaży objęte rabatem,
- b) po sporządzeniu sprawozdania finansowego, ale przed jego zatwierdzeniem – jednostka skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, w którym przeprowadziła transakcje zakupu-sprzedaży objęte rabatem i zmieni sprawozdanie finansowe za ten rok obrotowy, jeżeli uzna, zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy, że kwota rabatu ma **istotny** wpływ na sprawozdanie finansowe; w przypadku, gdy jednostka uzna kwotę rabatu za nieistotną z punktu widzenia sprawozdania finansowego skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym nastąpiło ostateczne rozliczenie rabatu,
- c) po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego – jednostka, zgodnie z art. 54 ust. 2 ustawy skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym nastąpiło ostateczne rozliczenie rabatu.

Szczególnym rodzajem rabatu jest **skonto**, kiedy to otrzymanie przez odbiorcę opustu od ceny zależy wyłącznie od tego, czy dokona on płatności odpowiednio wcześniej przed terminem wymagalności (terminem zapłaty) ustalonym dla danej transakcji. Zasady korzystania ze skonta są zazwyczaj wskazane na dokumencie (faktura, rachunek) potwierdzającym sprzedaż/zakup dobra lub usługi.

Odbiorca nie ma obowiązku wcześniejszej spłaty swojego zobowiązania. Otrzymuje jedynie prawo do obniżenia ceny, jeżeli dokona płatności w określonym czasie przed terminem zapłaty.

Jeżeli sprzedawca i odbiorca mają podstawę oczekiwać, że warunek uprawniający do skorzystania ze skonta zostanie spełniony (może to wynikać np. z postanowień umowy lub doświadczeń z dotychczasowej współpracy), określają wielkość skonta przypadającego na daną transakcję i na tej podstawie na bieżąco korygują wartość rozrachunków.

W przeciwnym przypadku, strony transakcji zakupu-sprzedaży w momencie jej zawarcia ujmują w księgach rachunkowych odpowiednio należność lub zobowiązanie w pełnej kwocie faktury/rachunku, bez uwzględniania skonta. Gdy warunki skorzystania ze skonta zostały przez odbiorcę spełnione, wówczas – na podstawie wystawionego przez sprzedawcę dokumentu korygującego – obydwie strony transakcji zmniejszają wartość swoich rozrachunków w księgach rachunkowych.

Rozrachunki w walucie obcej

- a) Rabaty transakcyjne w walucie obcej są uwzględniane w kwocie należności/zobowiązania z tytułu sprzedaży dobra lub usługi i nie wymagają odrębnego przeliczenia na walutę polską.
- b) Rabaty potransakcyjne w walucie obcej korygują początkową wartość należności lub zobowiązania w walucie obcej z tytułu sprzedaży dobra lub usługi. Oznacza to de facto częściowe rozliczenie rozrachunków z kontrahentami, które nie powoduje przepływu środków pieniężnych pomiędzy nimi. Stąd jednostka przelicza na walutę polską kwotę udzielonego/otrzymanego rabatu w walucie obcej

stosując kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień udzielenia/otrzymania rabatu.

Kurs waluty obcej zastosowany przez jednostkę do przeliczenia kwoty udzielonego/otrzymanego rabatu w walucie obcej różni się zazwyczaj od kursu, po którym jednostka przeliczyła na walutę polską pierwotną należność lub zobowiązanie z tytułu sprzedaży dobra lub usługi. Dlatego jednostka ustala różnice kursowe od tej części należności lub zobowiązania, która w walucie obcej odpowiada kwocie udzielonego/przyznanego rabatu. Różnice kursowe jednostka ujmuje odpowiednio jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych.

- c) W przypadku korzystania przez kontrahentów z prerabatu, jednostka przelicza na walutę polską rabaty w walucie obcej udzielane/otrzymywane już przy pierwszych transakcjach zakupu-sprzedaży dokonanych w danym okresie rozliczeniowym, stosując zasady opisane w punkcie (b).

Z kolei transakcję zwrotu sprzedawcy kwoty nadmiernego rabatu w walucie obcej (gdy w dniu rozliczenia nabywcy nie udało się osiągnąć minimalnej wielkości zakupów, uprawniającej do otrzymania rabatu), strony transakcji przeliczają na walutę polską stosując zasady opisane w punkcie 7.1. Stanowiska /Rozliczenie środkami pieniężnymi/Rozrachunki w walucie obcej.

6.3. Odsetki

Rozrachunki w walucie polskiej

Zasady naliczania odsetek z tytułu transakcji zakupu-sprzedaży regulują przepisy k.c. oraz ustawy o terminach zapłaty.

Sprzedawca może domagać się od odbiorcy:

- a) **odsetek ustawowych** – gdy termin płatności przewidziany w umowie zakupu-sprzedaży jest stosunkowo długi, tj. przekracza termin płatności zwyczajowo stosowany dla danego rodzaju transakcji lub przewidziany przepisami prawa. W przypadku transakcji handlowej odsetki przysługują sprzedawcy po 30 dniach liczonych od dnia spełnienia świadczenia i doręczenia odbiorcy dokumentu potwierdzającego dostawę dobra lub wykonanie usługi (faktury lub rachunku), do dnia zapłaty, ale nie dłużej niż do dnia wymagalności zapłaty (ustawa o terminach zapłaty, art. 5). Wysokość odsetek równa się stopie referencyjnej NBP podwyższonej o 3,5 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości – wówczas określa się je mianem **odsetek umownych** (art. 359 par. 2 k.c.)⁶⁾.
- b) **odsetek ustawowych za opóźnienie** – gdy osoba fizyczna lub inny podmiot niewymieniony w ustawie o terminach zapłaty, będąca stroną umowy zakupu-sprzedaży opóźnia się z zapłatą; przy tym nie ma znaczenia, czy sprzedawca poniósł z tytułu opóźnienia w zapłacie szkodę oraz że opóźnienie było spowodowane okolicznościami, za które osoba fizyczna nie ponosi odpowiedzialności. Za czas opóźnienia w zapłacie sprzedawca ma prawo naliczyć odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej stopie referencyjnej NBP podwyższonej o 5,5 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości (art. 481 par. 1–2⁴ k.c.).
- c) **odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych** – gdy odbiorca (podmiot, o którym mowa w ustawie o terminach zapłaty) opóźnia się z zapłatą; przy tym nie ma znaczenia, czy sprzedawca poniósł z tytułu opóźnienia w zapłacie szkodę oraz że opóźnienie było spowodowane okolicznościami, za które odbiorca nie ponosi odpowiedzialności.

Jeżeli sprzedawca spełnił świadczenie wynikające z umowy i nie otrzymał zapłaty w terminie wskazanym w umowie, wówczas odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych przysługują mu od dnia wymagalności zapłaty do dnia otrzymania płatności (ustawa o terminach zapłaty, art. 7). Ich wysokość równa się stopie referencyjnej NBP podwyższonej o 8 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości.

⁶⁾ Kodeks cywilny określa maksymalną wysokość odsetek ustawowych (por. art. 359, par. 2¹⁾).

Jeżeli termin płatności nie został ustalony w umowie odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych przysługują sprzedawcy (bez wezwania) po upływie 30 dni liczonych od dnia spełnienia przez niego świadczenia do dnia zapłaty⁷⁾.

W przypadku podjęcia decyzji o naliczeniu odsetek od należności sprzedawca wystawia odbiorcy notę księgową (notę odsetkową). Na jej podstawie ujmuje w księgach rachunkowych naliczone odsetki, jako należność od odbiorcy i przychody finansowe. Podstawą do ujęcia odsetek może być również dokument przekazany odbiorcy w związku z inwentaryzacją należności metodą potwierdzenia (uzgodnienia) sald.

Jeżeli odbiorca kwestionuje zobowiązanie z tytułu odsetek (w całości lub części), bądź zalega z jego płatnością, a sprzedawca sam ocenia, że odzyskanie odsetek nie jest pewne, szacuje prawdopodobieństwo ich odzyskania i dokonuje odpisu aktualizującego ich wartość. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego stosuje się ustawę (art. 35b) oraz postanowienia KSR Nr 4 Utrata wartości aktywów.

Odpis aktualizujący wartość należności z tytułu odsetek obciąża koszty finansowe jednostki.

Nabywca, który nie kwestionuje odsetek naliczonych przez sprzedawcę, na podstawie otrzymanej od niego noty odsetkowej lub dokumentu służącego inwentaryzacji drogą potwierdzenia sald, ujmuje w księgach rachunkowych zobowiązanie wobec sprzedawcy z tytułu odsetek oraz obciąża nimi koszty finansowe. Na dzień wyceny zobowiązania w kwocie wymaganej zapłaty (np. na dzień bilansowy) nabywca ujmuje w księgach rachunkowych odsetki nawet, jeżeli nie otrzymał dokumentu od sprzedawcy, ale zalega z płatnością, a przyjętą przez sprzedawcę praktyką jest naliczanie odsetek za opóźnienie.

Jeżeli sprzedawca spełnił świadczenie wynikające z umowy i nie otrzymał zapłaty w terminie wskazanym w umowie, wówczas poza odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych, ma prawo obciążyć nabywcę równowartością kwoty 40 euro, jako **rekompensaty za koszty odzyskiwania należności** (art. 10 ustawy o terminach zapłaty).

Rekompensata nie zależy od rzeczywistych kosztów, jakie ponosi sprzedawca w celu odzyskania należności z transakcji handlowej (na jej wysokość nie wpływa ani kwota, ani rodzaj ponoszonych kosztów). Sprzedawca nie ma obowiązku wykazania, że koszty te poniósł. Sprzedawca ma również prawo domagać się od nabywcy zwrotu poniesionych kosztów odzyskiwania należności, jeżeli przekroczyły one równowartość 40 euro, pod warunkiem uzasadnienia ich wysokości.

W celu określenia wysokości rekompensaty za koszty odzyskiwania należności w walucie krajowej, sprzedawca przelicza kwotę 40 euro według średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczenie pieniężne (zapłata) stało się wymagalne. Jeżeli, np. należność stała się wymagalna w kwietniu 2019 r., sprzedawca przyjmie do przeliczenia średni kurs euro ogłoszony przez NBP ostatniego dnia roboczego marca 2019 r.

Sprzedawca ujmuje w księgach rachunkowych rekompensatę za koszty odzyskiwania należności, którą obciążył odbiorcę, jako należność od odbiorcy oraz pozostałe przychody operacyjne. W przypadku wątpliwości, co do pewności uzyskania rekompensaty, sprzedawca dokonuje odpisu aktualizującego, który obciąża pozostałe koszty operacyjne. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego stosuje się przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia KSR Nr 4 Utrata wartości aktywów.

W przypadku transakcji handlowych, dla których strony przewidziały wykonanie płatności w częściach (ratach), prawo do odsetek, rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, zwrotu poniesionych kosztów odzyskiwania należności przysługuje sprzedawcy w stosunku do każdej niezapłaconej przez nabywcę części (raty).

Rozrachunki w walucie obcej

Odsetki naliczone przez jednostkę lub przez jej kontrahenta w walucie obcej, na dzień ich ujęcia w księgach rachunkowych jednostka przelicza na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek (zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy).

⁷⁾ Ustawa o terminach zapłaty odrębnie reguluje zasady ustalania odsetek w przypadku, gdy stroną umowy jest podmiot publiczny.

6.4. Kary umowne

Rozrachunki w walucie polskiej

W celu zwiększenia bezpieczeństwa wykonania umowy oraz zapewnienia sobie rekompensaty (odszkodowania) na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania świadczenia wynikającego z umowy, nabywca może określić w umowie kary umowne.

Kary umowne mają zastosowanie jedynie do zobowiązań niepieniężnych, to jest takich, których wykonanie polega na przekazaniu dobra i/lub wykonaniu usługi. Nabywca może (o ile umowa to przewiduje) żądać od sprzedawcy kary umownej, np. w przypadku opóźnienia w przekazaniu dóbr, przekazaniu dóbr posiadających wady i usterki, niezgodnych ze specyfikacją techniczną przewidzianą umową, z tytułu niewłaściwego wykonania usług bądź wykonania usług z opóźnieniem.

W niektórych przypadkach umowa zakupu-sprzedaży może też przewidywać kary umowne przysługujące sprzedawcy za nienależyte postępowanie nabywcy (np. niedostarczenie w terminie dokumentacji budowy).

Kara umowna nie może być naliczona za opóźnienie w zapłacie. W tym przypadku sprzedawca wykorzystuje instytucję odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie.

Kara umowna może być określona w umowie wartościowo lub procentowo, a jej wysokość nie zależy od wysokości szkody poniesionej przez nabywcę.

W przypadku podjęcia decyzji o naliczeniu kary umownej nabywca wystawia sprzedawcy notę księgową. Na jej podstawie, pod datą wystawienia noty ujmuje w księgach rachunkowych karę umowną, jako należność od sprzedawcy i pozostałe przychody operacyjne.

Jeżeli sprzedawca kwestionuje karę umowną (w całości lub części), bądź zalega z jej płatnością, a nabywca ocenia, że odzyskanie należności nie jest pewne, szacuje prawdopodobieństwo jej odzyskania i dokonuje odpisu aktualizującego kwotę należności. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego stosuje się przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia KSR Nr 4 Utrata wartości aktywów.

Jeżeli sprzedawca nie kwestionuje naliczonej mu kary umownej ujmuje ją jako zobowiązanie wobec nabywcy i obciąża pozostałe koszty operacyjne bądź – zgodnie z postanowieniami KSR 3 Niezakończone roboty budowlane (pkt. 6.6) – koryguje przychody.

Rozrachunki w walucie obcej

W przypadku, gdy kara umowna została przez nabywcę lub sprzedawcę naliczona w walucie obcej, zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy przelicza się ją na dzień ujęcia w księgach rachunkowych na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia kary (dzień wystawienia noty lub dowodu wewnętrznego).

7. Wycena rozrachunków z kontrahentami na dzień rozliczenia (uregulowania) należności/zobowiązań

Rozliczenie (uregulowanie) rozrachunków z kontrahentem powoduje ich wyłączenie (wyksięgowanie) z ksiąg rachunkowych jednostki. Może ono przyjąć różne formy, w zależności od postanowień umowy zakupu-sprzedaży, bądź uzgodnień między kontrahentami. Uregulowanie należności/zobowiązania może nastąpić m.in. środkami pieniężnymi (zapłata), w naturze (przekazanie innego składnika majątkowego lub wyświadczenie usługi), drogą kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań.

Na dzień rozliczenia jednostka wycenia rozrachunki z kontrahentami w kwocie wymaganej zapłaty.

7.1. Rozliczenie środkami pieniężnymi

Rozrachunki w walucie polskiej

Zapłata, czyli przekazanie środków pieniężnych jednostce, która wykonała świadczenie wynikające z umowy zakupu-sprzedaży, jest najczęstszą formą regulowania rozrachunków. Zapłata może nastąpić w gotówce lub bezgotówkowo – przelewem na rachunek bankowy sprzedawcy.

W przypadku płatności w gotówce kontrahenci muszą brać pod uwagę ograniczenia kwotowe nałożone przepisami prawa na tę formę regulowania rozrachunków.

Sprzedawca/nabywca ujmuje w księgach rachunkowych otrzymanie/przekazanie płatności z tytułu uregulowania rozrachunków na podstawie wyciągu z rachunku bankowego lub dokumentu potwierdzającego przyjęcie/przekazanie gotówki do kasy.

Rozrachunki w walucie obcej

Kurs waluty obcej, który jednostka stosuje do przeliczenia na walutę polską spłaty należności lub zobowiązania w walucie obcej zależy od tego, czy w momencie otrzymania/przekazania płatności nastąpiła faktyczna (rzeczywista) wymiana jednej waluty na inną (przewalutowanie) tj. czy miały miejsce sprzedaż lub zakup waluty obcej.

Spłatę należności przez nabywcę sprzedawca przelicza na walutę polską na dzień jej ujęcia w księgach rachunkowych odpowiednio po kursie:

- a) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień otrzymania płatności, jeżeli płatność w walucie obcej nastąpiła na rachunek bankowy sprzedawcy w tej walucie obcej lub do kasy walutowej,
- b) kupna waluty obcej, zastosowanym przez bank prowadzący rachunek bankowy sprzedawcy – jeżeli płatność w walucie obcej nastąpiła na jego rachunek bankowy w walucie polskiej (jednostka sprzedała walutę obcą bankowi).

Spłatę zobowiązania wobec sprzedawcy, nabywca przelicza na walutę polską na dzień jej ujęcia w księgach rachunkowych odpowiednio po kursie:

- a) po którym waluta obca została przeliczona w momencie jej wpływu na rachunek bankowy nabywcy w walucie obcej – jeżeli spłaca zobowiązanie ze swojego rachunku bankowego w walucie obcej; kurs ten ustala zgodnie z przyjętą przez niego metodą wyceny rozchodu waluty obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy, w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1–3),
- b) po którym waluta obca została przeliczona w momencie jej wpływu do kasy walutowej nabywcy – jeżeli spłaca zobowiązanie gotówką z kasy walutowej; kurs ten ustala zgodnie z przyjętą przez niego metodą wyceny rozchodu waluty obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy, w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1–3),
- c) sprzedaży waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek nabywcy – jeżeli dokonał spłaty zobowiązania środkami z rachunku bankowego w walucie polskiej (jednostka zakupiła walutę obcą w banku).

Zazwyczaj kurs waluty obcej zastosowany do przeliczenia na walutę polską spłaty należności lub zobowiązania różni się od kursu waluty obcej, po którym jednostka przeliczyła na walutę polską należność lub zobowiązanie w walucie obcej na moment ich powstania (ujęcia w księgach rachunkowych) lub na dzień bilansowy. W konsekwencji w momencie rozliczenia rozrachunków w walucie obcej powstają różnice kursowe:

- a) dodatnie:
 - dotyczące należności – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty należności jest wyższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych lub kursu na dzień bilansowy,
 - dotyczące zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty zobowiązania jest niższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych lub kursu na dzień bilansowy,
- b) ujemne:
 - dotyczące należności – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty należności jest niższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych lub kursu na dzień bilansowy,
 - dotyczące zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty zobowiązania jest wyższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych lub kursu na dzień bilansowy.

Jednostka ujmuje różnice kursowe w księgach rachunkowych jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza je do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych. Nie kompensuje się różnic kursowych dodatnich z ujemnymi w ewidencji księgowej.

7.2. Rozliczenie w dobrach lub usługach

Rozrachunki w walucie polskiej

W przypadku uregulowania rozrachunków z tytułu transakcji zakupu-sprzedaży w dobrach lub usługach, nabywca przekazuje sprzedawcy składnik majątkowy (inny niż przedmiot transakcji) lub świadczy na jego rzecz usługę.

Sprzedawca wyłącza (wyksięguje) z ksiąg rachunkowych należność od nabywcy i ujmuje w księgach rachunkowych transakcję nabycia nowego dobra lub usługi.

Z kolei, nabywca:

- wyłącza (wyksięguje) z ksiąg rachunkowych zobowiązanie wobec sprzedawcy, a także przekazane sprzedawcy dobro, oraz
- ujmuje przychód z tytułu sprzedaży dobra lub wykonanej na rzecz sprzedawcy usługi.

Ewentualna różnica pomiędzy wartością rozrachunków a wartością przekazanego dobra lub wykonanej usługi jest zazwyczaj wyrównywana przez jednego z kontrahentów w środkach pieniężnych (por. przykład 5).

W sytuacji wystąpienia transakcji spełniającej warunki zamiany składnika aktywów niepieniężnych na inny składnik aktywów niepieniężnych lub usługę, jednostka kieruje się postanowieniami *Stanowiska KSR w sprawie ujęcia transakcji zamiany składnika aktywów niepieniężnych na inny składnik aktywów niepieniężnych*.

Rozrachunki w walucie obcej

Uregulowanie w dobrach lub usługach rozrachunków w walutach obcych z tytułu transakcji zakupu-sprzedaży nie powoduje powstania różnic kursowych.

Jednostka przelicza na walutę polską uregulowanie należności lub zobowiązania w walucie obcej po kursie, po którym przeliczyła należność lub zobowiązanie na moment ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych.

7.3. Rozliczenie w drodze kompensaty

Rozrachunki w walucie polskiej

Jednostka może potrącić należność od kontrahenta z zobowiązania wobec niego, jeżeli zostały spełnione warunki przewidziane w k.c. (art. 498) dla rozliczenia w formie kompensaty bądź zasady kompensaty zostały ustalone w umowie zakupu-sprzedaży (kompensata umowna).

Zgodnie z przepisami k.c., kompensata wzajemnych wierzytelności jednostki i jej kontrahenta (należności i zobowiązań) może nastąpić, gdy przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej.

Jednostka potrąca wierzytelność składając kontrahentowi oświadczenie o kompensacie; zgoda kontrahenta nie jest wymagana.

Z kolei w przypadku kompensaty umownej, umowa pomiędzy kontrahentami powinna przewidywać, które wierzytelności podlegają potrąceniu, na jaką datę oraz sposób rozliczenia między kontrahentami ewentualnej nadwyżki jednej wierzytelności nad drugą.

W księgach rachunkowych ewidencja kompensaty następuje w obrębie rozrachunków z kontrahentami. Jednostka wyksięguje należność od kontrahenta w korespondencji z zobowiązaniem wobec niego (por. przykład 6).

Rozrachunki w walucie obcej

Jednostka może dokonać kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań z kontrahentem również wówczas, gdy są one wyrażone:

- a) w tej samej walucie obcej,

- b) jedno z nich (należność lub zobowiązanie) – w walucie polskiej, natomiast drugie – (należność lub zobowiązanie) w walucie obcej,
- c) w dwóch różnych walutach obcych.

W przypadkach kompensaty nie dochodzi do przepływu środków pieniężnych pomiędzy kontrahentami, a zatem nie następuje faktyczna (rzeczywista) wymiana jednej waluty na inną. Powoduje to, że jednostka przelicza na walutę polską podlegające kompensacie rozrachunki w walucie obcej stosując kurs średni ogłoszony dla danej waluty (walut) przez NBP z dnia poprzedzającego dzień dokonania kompensaty.

Na dzień dokonania kompensaty zazwyczaj występują różnice kursowe spowodowane zastosowaniem przez jednostkę różnych kursów waluty obcej do przeliczenia należności i zobowiązań w walutach obcych na dzień ich powstania (lub na dzień bilansowy) oraz na dzień kompensaty.

Jednostka ujmuje powstałe różnice kursowe w księgach rachunkowych tak samo, jak różnice kursowe powstałe przy rozliczeniu rozrachunków drogą zapłaty (por. przykład 6).

8. Inwentaryzacja rozrachunków z kontrahentami

Inwentaryzacja rozrachunków w walucie polskiej

W myśl art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy jednostka inwentaryzuje rozrachunki z kontrahentami drogą uzyskania od nich potwierdzenia prawidłowości wykazanego w księgach rachunkowych stanu rozrachunków oraz wyjaśnienia i rozliczenia ewentualnych różnic (inwentaryzacja metodą potwierdzenia sald).

Ustawa nakłada na jednostkę obowiązek inwentaryzacji rozrachunków drogą potwierdzenia sald jedynie do należności od kontrahentów. W tym celu, jednostka jako wierzyciel inicjuje uzgodnienie sald należności, natomiast dłużnik potwierdza zgodność kwot bądź wskazuje rozbieżności. W przypadku zobowiązań jednostki inicjatywa uzgodnienia pozostaje po stronie jej kontrahentów (wierzycieli). Jednostka może jednak wystąpić do kontrahenta o potwierdzenie sald swoich zobowiązań (np. w przypadku, gdy widzi potrzebę zweryfikowania kwot zobowiązań).

Jednostka nie inwentaryzuje drogą potwierdzenia sald należności:

- spornych i wątpliwych,
- od osób nieprowadzących ksiąg rachunkowych,
- z tytułów publicznoprawnych.

Należności takie jednostka inwentaryzuje drogą porównania danych ujętych w księgach rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacji ich wartości (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Zobowiązania wobec kontrahentów jednostka inwentaryzuje drogą porównania danych ujętych w księgach rachunkowych z odpowiednimi dokumentami, w tym przesłanymi przez kontrahenta i weryfikacji ich wartości (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Przed rozpoczęciem procedury potwierdzenia sald rozrachunków z kontrahentami jednostka dokonuje przeglądu sald w celu określenia statusu rozrachunków na dzień uzgodnienia (należności nieściągalne, przedawnione, umorzone, przeterminowane – w podziale na terminy opóźnienia, sporne, dochodzone na drodze sądowej).

Jednostka potwierdza z kontrahentem kwotę wymaganej zapłaty należności, ustaloną zgodnie z pkt 5 Stanowiska, tj. należność główną oraz naliczone na dzień uzgodnienia: odsetki (umowne, ustawowe, za opóźnienie), kary umowne, zasądzone koszty postępowania sądowego.

W celu uzyskania od kontrahenta potwierdzenia, że uznaje on kwotę wymaganej zapłaty należności, jednostka wysyła do niego dwa egzemplarze pisma (wezwania do potwierdzenia wysokości salda), informującego o wysokości i składowych salda należności, z prośbą o jego potwierdzenie przez odesłanie do jednostki jednego egzemplarza pisma podpisanego przez osobę upoważnioną przez kontrahenta. W przypadku stwierdzenia przez kontrahenta różnic w wysokości salda należności lub jego składowych, specyfikuje je on na egzemplarzu, który zwrotnie przesyła do jednostki.

Wezwanie do potwierdzenia wysokości salda oraz odpowiedź na nie mogą być wymienione pomiędzy kontrahentami drogą elektroniczną (np. w postaci wiadomości e-mail), jeżeli ta forma potwierdzania stanu wzajemnych rozrachunków została przez nich uzgodniona, a przekazane informacje zostaną odpowiednio uwierzytelnione.

Jednostka uzgadnia z kontrahentem również salda zerowe należności, jeżeli w ciągu roku obrotowego wystąpiły istotne pod względem częstotliwości lub kwot obroty z tym kontrahentem.

Zgodnie z art. 26 ust. 3 pkt 1 ustawy jednostka może przeprowadzić inwentaryzację należności drogą potwierdzenia sald na dowolny dzień w okresie 3 miesięcy przed końcem roku obrotowego i 15 dni następnego roku obrotowego.

Jeżeli we wskazanym przez jednostkę terminie kontrahent nie potwierdzi sald należności w sposób opisany powyżej, a jednostka uzna, że saldo nie może być potwierdzone z przyczyn uzasadnionych, przeprowadza inwentaryzację niepotwierdzonego salda metodą porównania danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacji ich wartości (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Ustawa nie przewiduje stosowania przez jednostkę tzw. **milczącego potwierdzenia salda**, to jest zamieszczania na wezwaniu do potwierdzenia wysokości salda, że brak odpowiedzi ze strony kontrahenta w terminie wskazanym w wezwaniu zostanie uznany za potwierdzenie kwoty należności wyspecyfikowanej na wezwaniu. Innymi słowy, brak odpowiedzi kontrahenta na wezwanie do potwierdzenia wysokości salda, nawet, gdy jednostka zamieściła na wezwaniu opisaną powyżej klauzulę oznacza, że **saldo rozrachunków nie zostało potwierdzone**.

W wyniku przeprowadzonego uzgodnienia stanu rozrachunków z kontrahentami mogą wystąpić różnice pomiędzy kwotami figurującymi w księgach rachunkowych jednostki a kwotami wskazanymi przez kontrahenta. Różnice te jednostka wyjaśnia, ustalając przyczyny ich powstania, sposób ich rozliczenia oraz ujmuje je – jeżeli uznaje korekty sald za zasadne – w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, którego inwentaryzacja dotyczy.

Inwentaryzacja rozrachunków w walucie obcej

Jednostka inwentaryzuje rozrachunki z kontrahentami zagranicznymi według tych samych zasad, co rozrachunki w walucie polskiej, przy czym uzgodnienie sald odbywa się w walucie obcej.

9. Prezentacja rozrachunków w sprawozdaniu finansowym

Prezentacja rozrachunków z kontrahentami w sprawozdaniu finansowym zależy od tego, który załącznik do ustawy stanowi dla jednostki podstawę sporządzenia sprawozdania finansowego.

Wykazując informację o rozrachunkach z kontrahentami w sprawozdaniu finansowym jednostka kieruje się postanowieniami załączników do ustawy: nr 1, 4, 5 lub 6, które określają minimalny zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, a także postanowieniami poszczególnych KSR (np. KSR Nr 1 Rachunek przepływów pieniężnych, KSR Nr 4 Utrata wartości aktywów) oraz Stanowisk.

Jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe zgodnie z **załącznikiem nr 1** do ustawy prezentuje należności od kontrahentów w następujących pozycjach aktywów bilansu:

- a) bezsporne należności z tytułu sprzedaży towarów, wyrobów gotowych, usług i materiałów – jako *Należności z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Należności krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.II.1a, B.II.2a, B.II.3a bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę należności, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy,
- b) należności z tytułu sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – jako:
 - *Należności długoterminowe* (odpowiednio poz. A.III.1, A.III.2, A.III.3 bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie,
 - *Inne w ramach Należności krótkoterminowych* (odpowiednio poz. B.II.1b, B.II.2b, B.II.3c bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy,
- c) należności z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie, oraz należności sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach aktywów bilansu, co należność główna, którą powiększają,
- d) należności ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej lub arbitrażowej – jako *Należności dochodzone na drodze sądowej* w ramach *Należności krótkoterminowych* (poz. B.II.3d bilansu),

Jednostka prezentuje zobowiązania wobec kontrahentów w następujących pozycjach pasywów bilansu:

- a) bezsporne zobowiązania z tytułu zakupu materiałów, towarów, wyrobów gotowych i usług – jako *Zobowiązania z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Zobowiązań krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.III.1a, B.III.2a, B.III.3d bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę zobowiązań, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy,
- b) zobowiązania z tytułu zakupu składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – jako:
 - *Zobowiązania długoterminowe* (odpowiednio poz. B.II.1, B.II.2, B.II.3e bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie,
 - *Inne w ramach Zobowiązań krótkoterminowych* (odpowiednio poz. B.III.1b, B.III.2b, B.III.3i bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy,
- c) zobowiązania z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie oraz zobowiązania sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach pasywów bilansu, co zobowiązanie główne, które powiększają,
- d) zobowiązania ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które są dochodzone od jednostki na dzień bilansowy na drodze sądowej lub arbitrażowej – jako *Inne* w ramach zobowiązań krótkoterminowych (poz. B.III.3i bilansu).

Jednostka wykazuje w bilansie rozrachunki z kontrahentami w kwotach ustalonych zgodnie z pkt 6 Stanowiska.

Nierozliczone na dzień bilansowy przedpłaty na dostawy i usługi są wykazywane w bilansie jednostki, która:

- a) otrzymała przedpłatę – jako:
 - i. *Zobowiązania z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Zobowiązań krótkoterminowych*, (odpowiednio poz. B.III.1a, B.III.2a) – w przypadku otrzymania przedpłaty od jednostki powiązanej lub od jednostki, w której jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe posiada zaangażowanie w kapitale,
 - ii. *Zaliczki otrzymane na dostawy i usługi* (poz. B.III.3e. pasywów bilansu) – w przypadku otrzymania przedpłaty od pozostałych jednostek,
 - iii. *Inne w ramach Zobowiązań krótkoterminowych* (odpowiednio poz. B.III.1b, B.III.2b, B.III.3i. pasywów bilansu) – jeżeli przedpłata dotyczy sprzedaży niezaliczanej do podstawowej działalności operacyjnej jednostki (sprzedaż niefinansowych aktywów trwałych);
- b) przekazała przedpłatę na poczet:
 - dostawy dóbr – jako wyodrębnioną pozycję *Zaliczki* w ramach: *wartości niematerialnych i prawnych* (poz. A.I.4 aktywów bilansu), *rzeczowych aktywów trwałych* (poz. A.II.3 aktywów bilansu) lub *zapasów* (poz. B.I.5 aktywów bilansu) – w zależności od tego, zakupu którego składnika majątkowego dotyczy przekazana przedpłata,
 - świadczenia usług – jako wyodrębnioną pozycję *Zaliczki* w ramach *zapasów* (poz. B.I.5 aktywów bilansu).

Jednostka uzupełnia informację o rozrachunkach z kontrahentami w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach*, w szczególności w zakresie danych dotyczących odpisów aktualizujących wartość należności (zgodnie z ust. 1 pkt 7 *Dodatkowych informacji i objaśnień w Załączniku nr 1 do ustawy*) oraz podziału zobowiązań długoterminowych według pozostałego przewidywanego umową okresu spłaty (zgodnie z ust. 1 pkt 12 *Dodatkowych informacji i objaśnień w Załączniku nr 1 do ustawy*).

Jeżeli jest to uzasadnione wymogiem przedstawienia rzetelnego i jasnego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej, jednostka rozważa zamieszczenie w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach* uzupełniających informacji o rozrachunkach z kontrahentami. Przykładowo może to być:

- wartość brutto należności przeterminowanych w podziale na ich rodzaje oraz okresy przeterminowania stosowane wewnętrznie przez jednostkę w procesie zarządzania należnościami wraz z przypisanymi do nich odpisami aktualizującymi,
- wartość brutto należności spornych wraz z przypisanymi do nich odpisami aktualizującymi,
- wartość zobowiązań w kwocie wymaganej przez wierzyciela zapłaty, co do których toczy się postępowanie sądowe lub arbitrażowe,
- wartość należności i zobowiązań w walutach obcych w podziale na poszczególne waluty obce (w walucie polskiej oraz walutach obcych) oraz wartość różnic kursowych z wyceny.

Jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe zgodnie z **załącznikiem nr 5** do ustawy prezentuje należności od kontrahentów w następujących pozycjach aktywów bilansu:

- a) bezsporne należności z tytułu sprzedaży towarów, wyrobów gotowych, usług i materiałów – jako *Należności z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Należności krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.II.a. bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę należności, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.
- b) należności z tytułu sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – łącznie z innymi rodzajami należności jako:
 - *Należności długoterminowe* (poz. A.III. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie,
 - *Należności krótkoterminowe* (poz. B.II. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy,
- c) należności z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie, oraz należności sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach aktywów bilansu, co należność główna, którą powiększają,
- d) należności ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które są dochodzone od jednostki na dzień bilansowy na drodze sądowej lub arbitrażowej – łącznie z innymi rodzajami należności jako *Należności krótkoterminowe* (poz. B.II. bilansu),

Jednostka prezentuje zobowiązania wobec kontrahentów w następujących pozycjach pasywów bilansu:

- a) bezsporne zobowiązania z tytułu zakupu materiałów, towarów, wyrobów gotowych i usług – jako *Zobowiązania z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Zobowiązań krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (poz. B.III.b. bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę zobowiązań, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.
- b) zobowiązania z tytułu zakupu składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań jako:
 - *Zobowiązania długoterminowe* (poz. B.II. bilansu) - jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie,
 - *Zobowiązania krótkoterminowe* (poz. B.III. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy,
- c) zobowiązania z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie oraz zobowiązania sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach pasywów bilansu, co zobowiązanie główne, które powiększają,
- d) zobowiązania ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej lub arbitrażowej – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań w ramach zobowiązań krótkoterminowych (poz. B.III. bilansu).

Jednostka wykazuje w bilansie rozrachunki z kontrahentami w kwotach ustalonych zgodnie z pkt 6 Stanowiska.

Nierozliczone na dzień bilansowy przedpłaty na dostawy i usługi są wykazywane w bilansie jednostki, która:

- a) otrzymała przedpłatę – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań w ramach *zobowiązań krótkoterminowych* (poz. B.III. pasywów bilansu),
- b) przekazała przedpłatę na poczet:
 - dostawy dóbr – w ramach: *wartości niematerialnych i prawnych* (poz. A.I. aktywów bilansu), *rzeczowych aktywów trwałych* (poz. A.II. aktywów bilansu) lub *zapasów* (poz. B.I. aktywów bilansu) – w zależności od tego, zakupu którego składnika majątkowego dotyczy przekazana przedpłata,
 - świadczenia usług – w ramach *zapasów* (poz. B.I. aktywów bilansu).

Jeżeli jest to uzasadnione wymogiem przedstawienia rzetelnego i jasnego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej, jednostka rozważa:

- wyodrębnienie w bilansie w ramach *Należności długo- i krótkoterminowych* oraz *zobowiązań długo- i krótkoterminowych* szczególnie istotnych grupy rozrachunków; w tym celu może wykorzystać podział należności i zobowiązań przewidziany w bilansie jednostek sporządzających sprawozdanie finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy,
- uszczegółowienie informacji o rozrachunkach z kontrahentami w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach*, np. korzystając z wytycznych Stanowiska w tym zakresie dla jednostek sporządzających sprawozdanie finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy.

Jednostce sporządzającej sprawozdanie finansowe na podstawie **Załącznika nr 4** lub **Załącznika nr 6**, Stanowisko nie proponuje zwiększenia szczegółowości informacji na temat rozrachunków z kontrahentami w bilansie lub *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach*.

Jednostka może natomiast – na podstawie art. 50 ustawy – wykazać w swoim sprawozdaniu finansowym informacje o rozrachunkach z kontrahentami ze szczegółowością większą niż przewidziana w Załączniku nr 4 lub Załączniku nr 6 do ustawy. Wówczas może skorzystać z wytycznych Stanowiska w tym zakresie dla jednostek sporządzających sprawozdanie finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy.

Załącznik nr 1: Przykłady ilustrujące wybrane zagadnienia zaprezentowane w Stanowisku

Założenia wspólne dla wszystkich przykładów:

- Spółka ABC Sp. z o.o. prowadzi działalność produkcyjno-usługową, w ramach której współpracuje z kontrahentami krajowymi (odbiorca PL), z obszaru Unii Europejskiej (odbiorca UE).
- Wszyscy kontrahenci spółki ABC prowadzą działalność gospodarczą i są czynnymi podatnikami VAT.
- Dla transakcji w walucie polskiej spółka stosuje stawkę VAT w wysokości 23%, natomiast dla transakcji wewnątrzwspólnotowych – stawkę 0% (spółka spełnia wszystkie wymagania przewidziane przepisami prawa podatkowego dla zastosowania tej stawki).
- Kwoty w przykładach są wykazywane w pełnych złotych.
- Kwoty w walucie obcej są przeliczane na walutę polską według kursów z tabeli zamieszczonej na końcu załącznika.
- Jeżeli w przykładzie nie wskazano inaczej, transakcja zakupu-sprzedaży jest związana z podstawową działalnością operacyjną jednostki.
- W celu zwiększenia przejrzystości przykładów ewidencję księgową, tam gdzie było to możliwe, ograniczono do operacji gospodarczych, które są bezpośrednio związane z powstaniem lub likwidacją rozrachunków z kontrahentami (np. dla transakcji sprzedaży zaprezentowano jedynie ujęcie księgowe przychodu ze sprzedaży w korespondencji z należnościami od odbiorców, pomijając księgowanie wydania produktów skutkujące powstaniem kosztu).

Przykład 1: Wartość rozrachunków z kontrahentami w walucie polskiej na moment ich początkowego ujęcia

[A]

Spółka ABC wykonała 6 sierpnia br. usługę na rzecz kontrahenta krajowego (odbiorca PL), wystawiając fakturę VAT:

– Wartość usługi według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	15 000
– Podatek VAT	3 450
– Suma faktury = wartość brutto faktury	18 450

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) usługi - ABC Sp. z o.o.					
Przychody ze sprzedaży usług	Podatek VAT należny	Rozrachunki z odbiorcami			
15 000 (1)	3 450 (1)	18 450	1)	1)	1)
Nabywca (odbiorca) usługi - odbiorca PL					
Rozliczenie zakupu / Koszty operacyjne	Podatek VAT naliczony	Rozrachunki z dostawcami	1)	1)	1)
15 000	3 450	18 450	1)	1)	1)

Wartość rozrachunków na moment ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych:

- spółki ABC – należności od odbiorców 18 450,
- odbiorcy PL – zobowiązania wobec dostawców 18 450.

[B]

1. Spółka ABC wykonała 6 sierpnia br. usługę na rzecz kontrahenta krajowego (odbiorca PL), objętą **mechanizmem odwrotnego obciążenia**, wystawiając fakturę bez VAT, z adnotacją „odwrotne obciążenie”:
 - Wartość usługi według ceny sprzedaży = wartość netto faktury 15 000
 - Suma faktury = wartość brutto faktury 15 000
2. W tym przypadku obowiązek naliczenia i rozliczenia VAT należnego od transakcji spoczywa na nabywcy usługi (odbiorca PL), który ujmuje go w księgach rachunkowych na podstawie wewnętrznego dokumentu księgowego.
 - Podatek VAT należny = podatкови VAT naliczonemu (15 000 x 23%) 3 450

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) usługi - ABC Sp. z o.o.			
Przychody ze sprzedaży usług		Rozrachunki z odbiorcami	
15 000	(1	15 000)1
Nabywca (odbiorca) usługi - odbiorca PL			
Rozliczenie zakupu / Koszty operacyjne		Podatek VAT należny	Rozrachunki z dostawcami
1) 15 000		3 450)1
		Podatek VAT naliczony	
		3 450	

Wartość rozrachunków na moment ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych:

- spółki ABC – należności od odbiorców 15 000,
- odbiorcy PL – zobowiązania wobec dostawców 15 000.

Przykład 2. Ujęcie przedpłat na dostawy dóbr i usług w walucie polskiej

8 czerwca br. spółka ABC zawarła z kontrahentem krajowym (odbiorca PL) umowę sprzedaży 500 szt. wytwarzanych przez spółkę produktów po cenie jednostkowej sprzedaży 750. Produkty zostaną przekazane odbiorcy 8 sierpnia br.

Zgodnie z umową odbiorca PL zobowiązał się wpłacić dwie zaliczki na poczet dostawy wyrobów:

- a) pierwszą – w dniu zawarcia umowy, w wysokości 10% wartości sprzedaży, oraz
- b) drugą – do 9 lipca br., w wysokości 30% wartości sprzedaży.

Operacje gospodarcze:

1. 8 czerwca br. spółka ABC wystawiła fakturę:
 - Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury 37 500
 - 500 szt. x 750 x 10%
 - Podatek VAT 8 625
 - Suma faktury = wartość brutto faktury 46 125
2. Tego samego dnia (8 czerwca br.) odbiorca PL przelewem przekazał zaliczkę na rachunek bankowy spółki ABC.

3. 9 lipca br. odbiorca PL wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC środki z tytułu drugiej zaliczki w wysokości 138 375.
4. 12 lipca br. spółka ABC wystawiła fakturę z tytułu otrzymanej płatności:
– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 500 szt. x 750 x 30%	112 500
– Podatek VAT	25 875
– Suma faktury = wartość brutto faktury	138 375
5. 8 sierpnia br. spółka ABC:
- a) przekazała wyroby odbiorcy PL wraz z fakturą końcową:
– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 500 szt. x 750 x 60%	225 000
– Podatek VAT	51 750
– Suma faktury = wartość brutto faktury	276 750
- b) przekięgowała kwotę 150 000 z rozliczeń międzyokresowych przychodów na dobro przychodów ze sprzedaży [odpowiednie przekięgowania przeprowadził również odbiorca PL].
6. 16 sierpnia odbiorca PL wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC kwotę 276 750.

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.												
Rachunek bankowy		Podatek VAT należny				Rozrachunki z odbiorcami				Rozliczenia międzyokresowe		
2)	46 125		8 625	(1	1)	46 125	46 125	(2	5b)	150 000	37 500	(1
3)	138 375		25 875	(4	4)	138 375	138 375	(3			112 500	(4
6)	276 750		51 750	(5a	5a)	276 750	276 750	(6				
Przychody ze sprzedaży produktów												
	225 000	(5a										
	150 000	(5b										
Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL												
Rachunek bankowy		Podatek VAT naliczony				Rozrachunki z dostawcami				Zaliczki na dostawy		
	46 125	(2	1)	8 625	2)	46 125	46 125	(1	1)	37 500	150 000	(5b
	138 375	(3	4)	25 875	3)	138 375	138 375	(4	4)	112 500		
	276 750	(6	5a)	51 750	6)	276 750	276 750	(5a				
Rozliczenie zakupu/Materiały												
5a)	225 000											
5b)	150 000											

Otrzymane zaliczki spółka ABC ujmowała w swojej ewidencji księgowej (w wartości netto, tj. bez VAT) jako rozliczenia międzyokresowe przychodów. Natomiast w bilansie zostałyby one zaprezentowane w *pasywach* jako *Zaliczki otrzymane na dostawy i usługi* (poz. B.III.3e.).

Z kolei, odbiorca PL przekazane zaliczki zaprezentowałby w *aktywach* jako wyodrębnioną pozycję w ramach *zapasów* (poz. B.I.5).

Przykład 3. Otrzymanie przedpłaty na dostawy dóbr i usług w walucie obcej

9 lipca br. spółka ABC zawarła z kontrahentem włoskim (odbiorca UE) umowę sprzedaży 100 szt. wytwarzanych przez spółkę produktów po cenie jednostkowej sprzedaży 190 EUR. Produkty zostaną przekazane odbiorcy 7 września br.

Zgodnie z umową odbiorca UE zobowiązał się wpłacić dwie zaliczki na poczet dostawy wyrobów:

- a) pierwszą – w dniu zawarcia umowy, w wysokości 10% wartości sprzedaży – przelewem na rachunek bankowy spółki w EUR, oraz
- b) drugą – do 17 sierpnia br., w wysokości 60% wartości sprzedaży – przelewem na rachunek bankowy spółki w EUR.

Operacje gospodarcze:

1. 9 lipca br. odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC prowadzony w EUR zaliczkę w kwocie 1 900 EUR (100 szt. x 190 EUR x 10%).

Na podstawie wyciągu bankowego spółka ABC ujęła zaliczkę w księgach rachunkowych, przeliczając ją po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków na rachunek bankowy, tj. z dnia 8 lipca:

$$1\,900 \text{ EUR} \times 4,3600 = 8\,284 \text{ PLN}$$

2. 17 sierpnia br. odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC prowadzony w EUR środki z tytułu drugiej zaliczki w wysokości 11 400 EUR (19 000 EUR x 60%).

Na podstawie wyciągu bankowego spółka ABC ujęła zaliczkę w księgach rachunkowych, przeliczając ją po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków na rachunek bankowy, tj. z dnia 16 sierpnia:

$$11\,400 \text{ EUR} \times 4,3061 = 49\,090 \text{ PLN}$$

3. 7 września br. spółka ABC przekazała wyroby odbiorcy UE wraz z fakturą:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	19 000
100 szt. x 190 EUR	
– Podatek VAT 0%	0
– Suma faktury = wartość brutto faktury	19 000
– Otrzymane zaliczki:	
9 lipca	-1 900
17 sierpnia	-11 400
Do zapłaty	5 700

Spółka ujęła przychód ze sprzedaży wyrobów, należność oraz rozliczenie zobowiązania z tytułu otrzymanych zaliczek, przeliczając je na walutę polską po następujących kursach:

a) 1 900 EUR x 4,3600 (kurs, po którym została przeliczona zaliczka z 9 lipca br.)	8 284
b) 11 400 EUR x 4,3061 (kurs, po którym została przeliczona zaliczka z 17 sierpnia br.)	49 090
5 700 EUR x 4,3079 (średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia faktury (dzień przekazania wyrobów), tj. z 6 września br.)	24 555
Razem:	81 929

4. 14 września odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC w PLN kwotę 5 700 EUR. Na podstawie wyciągu bankowego spółka ujęła spłatę należności, przeliczając ją po kursie kupna banku z dnia 14 września:

$$5\,700 \text{ EUR} \times 4,1926 = 23\,898 \text{ PLN}$$

- a) ustaliła różnicę kursową powstałą z tego tytułu:
- Wartość księgową należności (5 700 EUR) 24 555
 - Wartość należności wg kursu kupna banku z dnia 14 września br. (5 700 EUR) 23 898
 - Różnica kursowa ujemna 657

Ewidencja księgową:

Spółka ABC		Zobowiązania wobec odbiorcy UE/Rozliczenia		Koszty finansowe	
Należności od odbiorcy UE		międzyokresowe przychodów		Koszty finansowe	
3c)	24 555	23 898 (4)	3a) 8 284	8 284 (1)	4a) 657
		657 (4a)	3b) 49 090	49 090 (2)	
Rachunek bankowy w EUR		Przychody ze sprzedaży		Rachunek bankowy w PLN	
1)	8 284		81 929 (3abc)	4)	23 898
2)	49 090				

Przykład 4. Zmniejszenia ceny (rabaty) w walucie polskiej

Na podstawie umowy zawartej pomiędzy spółką ABC a kontrahentem krajowym (odbiorca PL), spółka ABC regularnie sprzedaje odbiorcy PL wytwarzane przez nią produkty. Zgodnie z katalogiem, cena sprzedaży netto produktu wynosi 120 zł/szt.

Umowa przewiduje ponadto, że:

Wariant I:

Po zakupieniu w danym kwartale przez odbiorcę PL 200 szt. produktów, cena każdego kolejnego zakupionego przez niego produktu jest obniżona w stosunku do ceny katalogowej o 10% i wynosi 108.

Jeżeli zakupy w danym kwartale przekroczą 300 szt. odbiorca PL otrzymuje kolejne 5% rabatu od ceny katalogowej za każdy kolejny zakupiony produkt (cena po rabacie wynosi 102).

Odbiorca PL nie określa z góry dokładnej wielkości zamówienia dla danego kwartału. Strony umowy ustaliły jedynie, że górny limit zamówień nie przekroczy dla danego kwartału 450 szt. produktów.

Spółka ABC nalicza rabat na bieżąco.

Operacje gospodarcze:

1. 12 lipca br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 105 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury

- 105 szt. x 120 12 600
- (przy pierwszym zakupie odbiorca PL nie przekroczył progu 200 szt. dla danego kwartału i nie przysługiwał mu rabat) 12 600
- Podatek VAT 2 898
- Suma faktury = wartość brutto faktury 15 498

2. 8 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 130 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury

- 95 szt. x 120 = 11 400 oraz 35 szt. x 108 = 3 780 15 180
- (przy drugim zakupie odbiorca przekroczył łączny próg 200 szt. dla danego kwartału i cena sprzedaży 35 szt. produktów został obniżona o 10%) 15 180
- Podatek VAT 3 491
- Suma faktury = wartość brutto faktury 18 671

3. 16 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 110 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 65 szt. x 108 = 7 020 oraz 45 szt. x 102	11 610
– (przy trzecim zakupie odbiorca przekroczył łączny próg 300 szt. dla danego kwartału, dlatego cena sprzedaży 45 szt. produktów został obniżona o 15%)	
– Podatek VAT	2 670
– Suma faktury = wartość brutto faktury	14 280

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.									
Przychody ze sprzedaży			Podatek VAT należny			Rozrachunki z odbiorcami			
	12 600	(1)		2 898	(1)	1)	15 498		
	15 180	(2)		3 491	(2)	2)	18 671		
	11 610	(3)		2 670	(3)	3)	14 280		

Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL									
Rozliczenie zakupu/Materiały			Podatek VAT naliczony			Rozrachunki z dostawcami			
1)	12 600		1)	2 898			15 498	1)	
2)	15 180		2)	3 491			18 671	2)	
3)	11 610		3)	2 670			14 280	3)	

Wariant II:

Jeżeli w danym kwartale zakupy dokonane przez odbiorcę PL przekroczą łącznie 200 szt. produktów, uzyska on rabat w wysokości 10% ceny katalogowej (wyniesie ona 108). Natomiast po przekroczeniu 300 szt. w danym kwartale odbiorca PL otrzymuje rabat w wysokości 15% ceny katalogowej (wyniesie ona 102).

Na początku każdego kwartału odbiorca PL określa wstępnie wielkość planowanych zakupów w danym kwartale, co pozwala spółce ABC ustalić wysokość przyznanego mu rabatu. Ostateczne rozliczenie rabatu (ustalenie, czy odbiorca PL nabył prawo do rabatu w danym kwartale i w jakiej wysokości) odbywa się ostatniego dnia roboczego danego kwartału.

2 lipca br. odbiorca PL zadeklarował, że zakupy produktów w spółce ABC w drugim kwartale wyniosą około 350 szt.

Operacje gospodarcze:

1. 12 lipca br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 105 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 105 szt. x 120	12 600
– Podatek VAT	2 898
– Suma faktury = wartość brutto faktury	15 498

2. Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków

– 105 szt. x 120 x 15%	1 890
------------------------	-------

3. 8 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 130 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 130 szt. x 120	15 600
– Podatek VAT	3 588
– Suma faktury = wartość brutto faktury	19 188

4. Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków
– 130 szt. x 120 x 15% =	2 340
5. 16 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 110 szt. produktów, wystawiając fakturę:
– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 110 szt. x 120	13 200
– Podatek VAT	3 036
– Suma faktury = wartość brutto faktury	16 236
6. Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków
– 130 szt. x 120 x 15% =	1 980
7. 28 września spółka ABC rozliczyła rabat. Po ustaleniu, że odbiorca PL spełnił warunki przyznania rabatu w wysokości 15% ceny sprzedaży, wystawiła fakturę korygującą:
– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży po korekcie = wartość netto faktury po korekcie	
– 345 szt. x 102	35 190
– Podatek VAT po korekcie	8 094
– Suma faktury po korekcie = wartość brutto faktury	43 284

Ponieważ strony umowy przy kolejnych transakcjach w trakcie kwartału korygowały wartość wzajemnych rozrachunków oraz wartość sprzedaży o wielkość przypadającego na nie rabatu, a odbiorca PL spełnił warunki skorzystania z rabatu w danym kwartale, do skorygowania w księgach rachunkowych pozostała jedynie wartość podatku VAT (9 522 – 8 094 = 1 428).

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.											
Przychody ze sprzedaży				Podatek VAT należny				Rozrachunki z odbiorcami			
2)	1 890	12 600	(1)	7)	1 428	2 898	(1)	1)	15 498	1 890	(2)
4)	2 340	15 600	(3)			3 588	(3)	3)	19 188	2 340	(4)
6)	1 980	13 200	(5)			3 036	(5)	5)	16 236	1 980	(6)
										1 428	(7)

Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL											
Rozliczenie zakupu/Materiały				Podatek VAT naliczony				Rozrachunki z dostawcami			
1)	12 600	1 890	(2)	1)	2 898	1 428	(7)	2)	1 890	15 498	1)
3)	15 600	2 340	(4)	3)	3 588			4)	2 340	19 188	3)
5)	13 200	1 980	(6)	5)	3 036			6)	1 980	16 236	5)
								7)	1 428		

Przykład 5. Rozliczenie rozrachunków w walucie polskiej w dobrach lub usługach

Spółka ABC sprzedała 25 czerwca br. Odbiorcy PL 300 szt. wytwarzanych przez nią produktów za cenę netto 120/szt., z terminem płatności 28 września br.

1 września br., na prośbę Odbiorcy PL, kontrahenci ustalili nową formę uregulowania rozrachunków.

Odbiorca PL zobowiązał się w dniu płatności dostarczyć Spółce ABC 130 szt. towarów o wartości odpowiadającej kwocie netto zobowiązania wobec Spółki ABC.

W przypadku wystąpienia różnicy pomiędzy wartością zobowiązania wobec Spółki ABC a wartością przekazanych towarów, Odbiorca PL wyrówna ją wpłacając kwotę różnicy na rachunek bankowy Spółki ABC.

Operacje gospodarcze:

1. 25 czerwca br. spółka ABC dostarczyła odbiorcy PL 300 szt. produktów, wystawiając fakturę:

–	Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
–	300 szt. x 120	36 000
–	Podatek VAT	8 280
–	Suma faktury = wartość brutto faktury	44 280

2. 28 września br. Odbiorca PL:

a) dostarczył Spółce ABC towary, wystawiając fakturę.:

–	Wartość towarów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
–	130 szt. x 274	35 620
–	Podatek VAT	8 193
–	Suma faktury = wartość brutto faktury	43 813

b) wartość towarów w cenie nabycia: 130 szt. x 187 = 24 310.

3. 28 września Spółka ABC i odbiorca PL rozliczyli należności i zobowiązania. Odbiorca PL wpłacił na rachunek bankowy Spółka ABC kwotę 467 zł.

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.			
Przychody ze sprzedaży produktów	Podatek VAT należny	Rozrachunki z odbiorcami	Rachunek bankowy
36 000 (1)	8 280 (1)	44 280 44 280 (3a)	467 (3b)
Rozliczenie zakupu/Materiały	Podatek VAT naliczony	Rozrachunki z dostawcami	
35 620 (2a)	8 193 (2a)	44 280 43 813 (2a)	467 (3b)
Nabywca (odbiorca) - Odbiorca PL			
Rozliczenie zakupu / Materiały	Podatek VAT naliczony	Rozrachunki z dostawcami	Towary
36 000 (1)	8 280 (1)	44 280 44 280 (1)	24 310 (2b)
Przychody ze sprzedaży towarów	Podatek VAT należny	Rozrachunki z odbiorcami	Wartość towarów w cenie nabycia
35 620 (2a)	8 193 (2a)	43 813 44 280 (3a)	24 310 (2b)
		467 (3b)	
		Rachunek bankowy	
		467 (3b)	

Przykład 6. Kary umowne i odsetki w walucie obcej oraz rozliczenie należności ze zobowiązaniami w walucie obcej w drodze kompensaty

Na dzień 31 października br. spółka ABC posiada:

a) należność od odbiorcy UE w wysokości 15 000 EUR (64 920 PLN, kurs 1 EUR = 4,3280 PLN), z terminem płatności 2 października br.,

- b) zobowiązanie wobec odbiorcy UE w wysokości 28 000 EUR (121 184 PLN, kurs 1 EUR = 4,3280 PLN) z tytułu częściowo wykonanej na rzecz spółki ABC usługi. Całkowita wartość usługi wskazana w umowie wynosi 56 000 EUR i ma być ona wykonana do 9 listopada br. Termin płatności za usługę – 30 listopada br.

Ramowa umowa o współpracy przewiduje, że:

- w przypadku, gdy opóźnienie w płatności należności z tytułu sprzedaży produktów lub usług przekracza 7 dni, sprzedawca ma prawo rozpocząć naliczanie odsetek za opóźnienie. Odsetki w wysokości 6% są naliczane na koniec każdego miesiąca oraz na uzgodniony dzień rozliczenia należności (jeżeli jest on inny niż ostatni dzień miesiąca),
- w przypadku świadczenia usługi, sprzedawca jest zobowiązany zapłacić karę umowną za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu usługi w wysokości 0,1% wartości netto usługi wynikającej z umowy,
- każda ze stron może dokonać kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań, informując o tym drogą mailową drugą stronę umowy na 10 dni przed planowaną datą kompensaty oraz wskazując, które należności i zobowiązania podlegają potrąceniu.

Operacje gospodarcze:

1. 31 października spółka ABC naliczyła odsetki za opóźnienie za okres 10–31 października i wystawiła na rzecz odbiorcy UE notę odsetkową:

Spółka przeliczyła należność z tytułu

– Liczba dni opóźnienia	22
– Stopa %	6%
– Liczba dni w roku	365
– Kwota odsetek: 15 000 EUR x 6% x 22/365	54 EUR

odsetek na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek, tj. z 30 października (por. tabela kursowa):

$$54 \text{ EUR} \times 4,3250 = 235 \text{ PLN}$$

2. 7 listopada odbiorca UE poinformował spółkę ABC, że nie dotrzyma terminu wykonania usługi przewidzianego w umowie i przewiduje jej zakończenie w dniu 13 listopada.

3. 13 listopada:

- a) Odbiorca UE zakończył wykonywanie usługi na rzecz spółki ABC i wystawił fakturę na kwotę 28 000 EUR⁸⁾.

Spółka przeliczyła zobowiązanie na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia faktury (dnia wykonania usługi), tj. z 12 listopada (por. tabela kursowa):

$$28\,000 \text{ EUR} \times 4,3267 = 121\,148 \text{ PLN}$$

- b) Spółka ABC wystawiła notę księgową na rzecz odbiorcy UE, dokumentującą naliczenie kary umownej za nieterminowe wykonanie usługi:

$$56\,000 \text{ EUR} \times 0,1\% \times 4 \text{ dni} = 224 \text{ EUR}$$

Spółka przeliczyła należność na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia noty, tj. z 12 listopada (por. tabela kursowa):

$$224 \text{ EUR} \times 4,3267 = 969 \text{ PLN}$$

4. 20 listopada spółka ABC przesłała odbiorcy UE informację o planowanej kompensacie należności i zobowiązań:

- a) Termin dokonania kompensaty: 30 listopada br.

- b) Należności podlegające kompensacie w EUR:

⁸⁾ W celu zachowania większej czytelności w przykładzie nie ujęto operacji dotyczącej ustalenia podatku VAT.

– należność od odbiorcy UE	15 000
– należność z tytułu odsetek za okres 10-31 października	54
– należność z tytułu odsetek za okres 1–29 ⁹⁾ listopada (15 000 EUR * 6% *29/365)	72
– należność z tytułu kary umownej	224
– Razem	15 350

c) Zobowiązania podlegające kompensacie:

– zobowiązanie z tytułu wykonanej przez odbiorcę UE usługi	15 350
--	--------

d) Wartość zobowiązania wobec odbiorcy UE do zapłaty przelewem: 40 650 EUR.

5. 30 listopada spółka ABC:

a) Naliczyła odsetki za opóźnienie za okres 1–29 listopada w kwocie 72 EUR (por. tabela powyżej) i wystawiła na rzecz odbiorcy UE notę odsetkową.

Spółka przeliczyła należność z tytułu odsetek na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek, tj. z 29 listopada (por. tabela kursowa):

$$72 \text{ EUR} \times 4,3456 = 311 \text{ PLN}$$

b) Dokonała kompensaty należności i zobowiązań, zgodnie z informacją przekazaną odbiorcy UE.

c) Ustaliła i zaksięgowała różnice kursowe powstałe z tytułu kompensaty:

Składnik podlegające kompensacie	Wartość księgowa EUR	Wartość księgowa PLN	Wartość na 30.11. (wg kursu średniego NBP z 29.11)	Różnice kursowe
Należność główna	15 000	64 920	65 184	264
Należność z tytułu odsetek za opóźnienie za okres 10-31.10	54	235	236	1
Należność z tytułu kary umownej	224	969	973	4
Należność z tytułu odsetek za opóźnienie za okres 1-29.11	72	311	311	0
Zobowiązanie z tytułu wykonanej usługi podlegające kompensacie	15 350	66 435	66 704	– 269

d) Spłaciła resztę zobowiązania wobec odbiorcy UE przelewem z rachunku bankowego w PLN:

$$56 000 \text{ EUR} - 15 350 \text{ EUR} = 40 650 \text{ EUR}$$

e) Ustaliła i zaksięgowała różnice kursowe powstałe z tytułu spłaty zobowiązania:

– Wartość księgowa zobowiązania z tytułu wykonanej przez odbiorcę UE usługi	176 188
– Wartość zobowiązania wg kursu sprzedaży banku z dnia 30.11. 40 650 EUR x 4,4301 =	180 085
– Różnica kursowa ujemna	3 897

⁹⁾ Liczba dni opóźnienia do dnia poprzedzającego dzień kompensaty.

Ewidencja księgowa:

Spółka ABC									
Należności od odbiorcy UE - należność główna			Zobowiązania wobec odbiorcy UE				Przychody finansowe		Koszty finansowe
Sp)	64 920	65 184 (5b)	5b')	66 424	121 184 (Sp)		235 (1	5c')	280
5c)	264		5d)	180 085	121 148 (3a		311 (5a	5e)	3 897
					280 (5c'		269 (5c		
					3 897 (5e				
Należności od odbiorcy UE - z tyt. odsetek za opóźnienie			Rozliczenie zakupu/Koszty operacyjne				Pozostałe przychody		Rachunek bankowy w PLN
1)	235	546 (5b)	3a)	121 148			969 (3b		180 085 (5d)
5a)	311								
5c)	1								
Należności od odbiorcy UE - z tyt. kary umownej			Kompensata należności i zobowiązań - konto						
3b)	969	973 (5b)	5b)	66 704	66 704 (5b'				
5c)	4								

Tabela kursów EUR/PLN

Data	Bank		NBP
	kupno	sprzedaż	kurs średni
6-07	4,2444	4,4620	4,3600
9-07	4,2334	4,4506	4,3380
17-08	4,1989	4,4143	4,3061
7-09	4,2112	4,4271	4,3079
14-09	4,1926	4,4077	4,3093
30-10	4,2244	4,4410	4,3250
31-10	4,2237	4,4403	4,3313
12-11	4,2201	4,4367	4,3267
13-11	4,2300	4,4466	4,3366
29-11	4,2290	4,4456	4,3356
30-11	4,2135	4,4301	4,3201